

КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО; МУНІЦИПАЛЬНЕ ПРАВО

УДК 340.135

DOI: <https://doi.org/10.32631/v.2022.3.04>

Наталія Олегівна Расторгуєва,

*Харківський національний університет
внутрішніх справ (слухачка магістратури);*

<https://orcid.org/0000-0002-1234-2767>,

e-mail: natalina.r@i.ua

ОСОБЛИВОСТІ ДОТРИМАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ В УМОВАХ НАДЗВИЧАЙНИХ ПРАВОВИХ РЕЖИМІВ, СПРИЧИНЕНИХ ПАНДЕМІЄЮ

Статтю присвячено дослідженню пандемії як юридичної передумови запровадження певних механізмів дотримання прав людини в умовах надзвичайних правових режимів та виокремленню певних особливостей дотримання і гарантування цих прав. Проаналізовано вітчизняні та закордонні нормативно-правові акти стосовно підстав запровадження надзвичайних правових режимів. Звернено увагу на механізми запобігання обмеженням прав людини під час запровадження надзвичайних правових режимів. Визначено ознаки надзвичайного стану та наведено нормативні засади введення цього стану в Україні. Запропоновано на нормативному рівні чітко закріпити перелік конституційних прав і свобод, які можуть бути обмежені, та підстав такого обмеження.

Ключові слова: права людини, пандемія, надзвичайний стан, правовий режим, держава, законодавство.

Оглядова стаття

Постановка проблеми

Останнім часом у наукових колах усе більше уваги приділяється питанням захисту прав людини. Однак варто зауважити, що, незважаючи на всебічну розробленість окремих аспектів забезпечення прав людини в умовах пандемії, перед суспільством постає низка прогалин на нормативному рівні, які потребують першочергового вирішення. У зв'язку з постійними загрозами національній безпеці, особливо коронавірусною інфекцією, та динамічним розвитком суспільства і держави існує необхідність комплексного дослідження питань, що стосуються забезпечення прав людини в умовах пандемії.

Стан дослідження проблеми

Проблематика дослідження прав людини постійно перебуває в полі зору як вітчизняних, так і закордонних дослідників. Наприклад, український вчений О. Заяць [1] провів дослідження, присвячене

захисту прав людини в умовах запровадження обмежень в Україні, спричинених хворобою COVID-19. Також проблеми захисту прав людини в умовах поширення COVID-19 у своїх наукових доробках торкалися Т. Блащук [2], Ю. Бухта [3], М. Єльнікова [4], О. Зозуля [5], Ю. Коломоець [6], Г. Миронова [7] А. Муртіщева [8], Т. Павленко [9], І. Стаднік [10], Д. Швець [11], Т. Шеховцова [12]. Дослідження, присвячені розгляду прав людини, також проводили О. Васильченко [13], І. Загоруй [14], М. Ковалів [15], О. Костюшко [16], В. Лазарев [17–21], М. Лазарева [22], А. Мерник [23], О. Охотнікова [24], П. Рабінович [25], Т. Ямненко [26] та ін. Однак наявність різнопланових досліджень захисту прав людини не вирішує всіх питань, які ставить перед нами сьогодення. Зокрема, малодослідженою залишається проблема дотримання прав людини за умов введення режиму надзвичайного стану і гарантування цих прав.

Мета і завдання дослідження

Мета наукової роботи полягає в напрацюванні цілісної наукової концепції як теоретичних, так і практичних питань щодо забезпечення прав людини в умовах пандемії, а також визначенні шляхів та перспектив удосконалення механізму їх захисту.

Досягнення репрезентованої мети обумовлює вирішення низки дослідницьких *завдань*, а саме: провести всебічну характеристику національного законодавчого та інституційного механізму захисту прав людини в умовах надзвичайних правових режимів, спричинених пандемією, сформулювати на цій основі авторське бачення основних шляхів удосконалення зазначеного механізму з виокремленням конкретних трансформаційних нововведень.

Наукова новизна дослідження

Актуальність й інноваційний характер досліджуваної проблеми обумовлюють новизну представленого дослідження, його значущість з точки зору як теоретичного напрямку, так і практичних рекомендацій. Серед значущих положень дослідження, які позиціонуються як наукова новизна, є те, що режим пандемії як різновид режиму надзвичайної правової ситуації об'єктивно обумовлює покладання додаткових обов'язків на громадян. Це, наприклад, вживання заходів для рятування населення і майна; встановлення особливого режиму в'їзду і виїзду, а також обмеження свободи пересування територією, де вводиться надзвичайний стан; обмеження руху транспорту та їх огляд; посилення охорони громадського порядку й об'єктів, що забезпечують життєдіяльність населення та народного господарства; заборона проведення масових заходів, крім заходів, заборона на проведення яких встановлюється судом; заборона страйків.

Виклад основного матеріалу

Забезпечення прав і свобод людини є головною константою діяльності держави в сучасному світі. Обмеження конституційних прав і свобод людини та громадянина є можливим лише за умови ухвалення відповідного нормативно-правового акта. Більше того, в Конституції України (ст. 64) зазначено, що таке «обмеження можливе лише за умови запровадження воєнного або надзвичайного стану з умовою зазначення строку їх дії»¹. Відповідно до ч. 1 ст. 4 Закону України «Про правовий режим надзвичайного стану» надзвичайний стан може бути введено у разі особливо важких надзвичайних ситуацій природного характеру (зокрема пандемії), що становлять загрозу життю та здоров'ю значних верств населення².

Винятковою метою введення надзвичайного стану є необхідність обмеження прав громадян і бізнесу, адже тільки за виняткових обставин вони можуть бути обмежені. Відповідно до Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод (далі – ЄКПЛ) від 4 листопада 1950 р. права не підпадають під будь-які обмеження, крім тих, що передбачені законом і необхідні в демократичному суспільстві в інтересах національної безпеки чи громадської безпеки для запобігання безладу чи злочинам, для здоров'я або моралі населення чи для захисту прав та свобод інших.

ЄКПЛ передбачає можливість обмеження прав людини в разі загрози здоров'ю. В нашій державі введення надзвичайного стану й обмеження, які супроводжують такий стан, регулюються Законом України «Про правовий режим надзвичайного стану» [27].

Оскільки надзвичайний стан може призводити до обмеження прав людини, то слід звернутися до міжнародного досвіду запобігання цьому негативному явищу. Є три основні інструменти, які застосовує законодавство про права людини для врегулювання надзвичайних ситуацій. Перший інструмент називають «винятки з прав людини»: винятки виключають із сфери прав людини певні дії, які відбуваються під час надзвичайної ситуації. Наприклад, ст. 4 (3) Європейської конвенції з прав людини стверджує, що заборона примусової та обов'язкової праці, передбачена ст. 4 (2), не поширюється на будь-які служби, необхідні в разі надзвичайної ситуації

¹ Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vr> (дата звернення: 04.08.2022).

² Про правовий режим надзвичайного стану : Закон України від 16.03.2000 № 1550-III // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1550-14> (дата звернення: 04.08.2022).

або стихійного лиха, що загрожує життю чи добробуту суспільства (пункт «с»)¹.

Наступним інструментом виступають обмеження прав людини. Обмеження включають у себе заходи, накладені на неабсолютні права людини, такі як право на свободу вираження поглядів, право на свободу асоціацій або право на приватне та сімейне життя. Законна мета охорони здоров'я міститься у ст. 5 § 1 (е), ст. 8 § 2 ЄКПЛ та ст. 3 (3) Протоколу № 4 до ЄКПЛ. Ці обмеження підлягають потрійній перевірці законності (передбаченої законом), законності (мають законну мету) та необхідності (необхідності для досягнення мети відповідно)².

Останній інструмент, передбачений Міжнародним пактом про громадянські і політичні права (далі – МПГПП), є відступ від прав. Відступи – тимчасове припинення гарантій певних прав людини. Можливість відступу забезпечується введенням «надзвичайного стану в державі, коли життю нації загрожує небезпека» або аналогічної надзвичайно серйозної ситуації. Заходи для застосування повинні відповідати принципу пропорційності. Отже, держави можуть відступати лише настільки, наскільки це продиктовано серйозністю ситуації³. Ступінь обмеження стосується стану захворювання на чітко визначеній території держави. Водночас варто зауважити, що запроваджені заходи із боротьби з пандемією не повинні призводити до дискримінації населення або порушення національного або міжнародного права. Також слід пам'ятати, що обмежити в умовах пандемії можна не всі права людини. Зокрема, обмеженню не підлягають основоположні права людини.

Обмеження прав людини не завжди виступає доцільним і необхідним. Зокрема, на наднаціональному рівні (Європейська конвенція з прав людини) надано винятковий перелік підстав обмеження прав людини. Європейський суд з прав людини (далі – ЄСПЛ) із цього приводу зауважив, що є недопустимим обмеження прав людини за умови, якщо держава може впоратися з надзвичайною ситуацією без упровадження режиму надзвичайного стану. Однак варто звернути увагу і на ту обставину, що на рівні державного управління слід чітко розрізняти, чи доречно вводити режим надзвичайного стану й

¹ Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод : від 04.11.1950 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (дата звернення: 04.08.2022).

² Там само.

³ Міжнародний пакт про громадянські і політичні права : від 16.12.1966 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043 (дата звернення: 04.08.2022).

обмежувати права людини, чи проблемні питання можна вирішити без уведення режиму надзвичайного стану. Із цього приводу доречно згадати тезу, висловлену Генеральним секретарем Ради Європи, що кожна держава має чітко усвідомлювати, чи виправданим буде введення обмежень прав людини в конкретній ситуації, оскільки держава зазіхає на основоположні принципи, гарантовані Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод, яких вона добровільно взялася дотримуватися.

Кожна держава оперує достатньою кількістю інформації для того, щоб визначити рівень суспільної небезпеки і тим самим відповісти на питання: чи доцільно обмежувати права людини? Органи державної влади в межах своєї компетенції уповноважені приймати рішення щодо обсягу та характеру обмеження прав людини. Однак хоча держава в особі відповідних державних органів має достатньо широку компетенцію у розрізі обмеження прав людини, їх повноваження чітко обмежені правовими рамками. Також слід зважати і на те, що ЄСПЛ на наднаціональному рівні слідкує за дотриманням прав людини та неможливістю обмеження цих прав¹.

Також слід узяти до уваги і ту обставину, що певні групи осіб можуть зазнати утисків з боку держави за умови введення надзвичайного стану і обмеження прав людини. До цієї категорії ми можемо віднести журналістів, блогерів, національні меншини, правозахисників, представників політичної опозиції. Саме тому за умови введення надзвичайного стану не буде зайвим переконатися, що обмеження прав людини не торкнуться цих вразливих груп².

Поряд з обмеженням прав людини в умовах пандемії варто наголосити на тій обставині, що ЄСПЛ закликає держави вживати невідкладних заходів, що мають на меті захист життя і здоров'я осіб, які перебувають у межах їх захисту³.

Досліджуючи проблемні питання введення надзвичайного стану в Україні, слід запозичити позитивний досвід закордонних країн, які передбачили в законодавстві завчасне правове регулювання основних питань запровадження і підтримання надзвичайного стану. У Канаді ухвалено Закон, який регулює підготовку до дій в умовах надзвичайного стану. У березні 2020 р. французьким парламентом було

¹ Алівізатос Н., Білова В., Камерон Й., Каск О., Туорі К. Дотримання принципів демократії, прав людини та верховенства права в умовах надзвичайного стану – міркування // Council of Europe : сайт. URL: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2020\)014-ukr](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2020)014-ukr) (дата звернення: 04.08.2022).

² Там само.

³ Там само.

ухвалено Закон про надзвичайний стан, який дозволяє обмежувати свободу пересування, здійснювати ревізію товарів і послуг. Законодавство Франції визначає компетенцію уряду та президента з питань введення надзвичайного стану. Уряд має право видавати спеціальні декрети – ордонанси – без спеціальної консультації з парламентом, проводити конфіскацію товарів і послуг, автівок для транспортування медичних працівників; під час надзвичайного стану можуть бути відтерміновані муніципальні вибори. Крім обмежувальних заходів, Закон передбачає можливість застосування спеціальних заходів на підтримку французьких компаній, найбільш постраждалих від пандемії COVID-19. Слід звернути увагу, що різні країни по-різному реагують на порядок введення надзвичайного стану. Законодавство Великобританії на період введення надзвичайного стану допускає створення спеціальних юридичних органів, водночас у Німеччині це заборонено. У США діє з 1988 р. Закон Стаффорда, який дозволяє президенту одноосібним рішенням доручити Федеральному агентству з управління з надзвичайних ситуацій вводити особливі заходи у разі, якщо в країні сталася катастрофа національного масштабу. Італія та Німеччина чітко прописали в законах повноваження центральних, федеральних органів влади в умовах надзвичайного стану, що позитивно впливає на виконання повноважень та унеможливає зловживання компетенцією цих органів. На нашу думку, слід зафіксувати в Законі України «Про правовий режим надзвичайного стану» права органів місцевого самоврядування в умовах надзвичайного стану, перелік конституційних прав і свобод, які можуть бути обмежені, та підстав такого обмеження; передбачити чіткий алгоритм, за яким мають діяти органи державної влади і місцевого самоврядування при запровадженні на території України надзвичайного стану. Ця уніфікація, з одного боку, сприятиме усуненню зловживань із боку державних службовців, а з іншого, допоможе швидко організувати роботу органів державної влади в умовах надзвичайного стану для забезпечення безпеки громадян [28, с. 55–56].

Підсумовуючи викладене, слід зазначити, що основними ознаками надзвичайного стану є: строковий характер, можливість залучення військових до реалізації заходів, необхідних під час надзвичайного стану; встановлення особливого правового статусу органів державної влади і місцевого самоврядування; наявність особливого порядку введення надзвичайного стану; особливі умови введення надзвичайного стану; можливість обмеження конституційних прав і свобод при запровадженні надзвичайного стану; територіальна ознака (введення надзвичайного стану в межах всієї держави або в окремих місцевостях).

Надзвичайний стан в Україні вводиться лише за умов, прямо передбачених у Законі України «Про правовий режим надзвичайного стану», і має на меті забезпечення реалізації конституційних прав і свобод людини і громадянина при виникненні ситуацій надзвичайного характеру (техногенних, природних катастроф, епідемій, пандемій тощо). На нашу думку, зазначений Закон слід удосконалити шляхом унесення змін щодо конкретизації переліку конституційних прав і свобод, які можуть бути обмежені, та підстав, за яких вони можуть обмежуватися. Слід запозичити позитивний досвід закордонних країн щодо завчасного правового регулювання основних питань запровадження та підтримання надзвичайного стану [28, с. 56].

Висновки

До особливих правових режимів віднесено надзвичайні (надзвичайного стану, воєнного стану, надзвичайної екологічної ситуації) та гібридні (режими АТО, ТОТ, ООС, зони відчуження довкола ЧАЕС) режими. Основна відмінність між ними полягає в конституціоналізації перших, які передбачають доволі значний відступ держави від забезпечення низки прав і свобод людини та громадянина, і других, що передбачають якісно менше ураження людей у правах та викликані екстраординарними обставинами, безпосередньо не передбаченими Основним Законом України.

Оскільки надзвичайний стан може призводити до обмеження прав людини, то слід звернутися до міжнародного досвіду запобігання цьому негативному явищу. Є три основні інструменти, які застосовує законодавство про права людини для врегулювання надзвичайних ситуацій: винятки з прав людини; обмеження прав людини; відступ від прав.

Держава, оцінюючи певну надзвичайну ситуацію, має правильно оцінити небезпеку ситуації та врахувати відповідні фактори, визначити, чи існує суспільна небезпека, яка загрожує життю нації, та за необхідності оголосити надзвичайний стан для боротьби з нею. Враховуючи особливості надзвичайної ситуації, можливий варіант обмеження обсягу прав людини, що необхідні для подолання надзвичайної ситуації, однак на нормативному рівні слід чітко закріпити перелік конституційних прав і свобод, які можуть бути обмежені, та підстав такого обмеження.

Список бібліографічних посилань: 1. Заяць О. В. Захист прав людини в умовах пандемії COVID-19 в Україні // Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти : матеріали V Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 12 берез. 2021 р.) / МВС України, Дніпропетровськ. держ. ун-т внутр. справ. Дніпро, 2021. С. 111–113. 2. Блащук Т. Право на медичну допомогу та його реалізація в умовах пандемії COVID-19. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 11. С. 5–12.

DOI: <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2020.11.01>. 3. Бухта Ю. Обмеження прав на свободу та особисту недоторканність в умовах COVID-19. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2021. № 68. С. 35–40. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2021.68.6>. 4. Єльнікова М. М. Права людини та їх обмеження під час пандемії COVID-19: діалектичні проблеми. *Регіональні студії*. 2021. № 27. С. 19–26. DOI: <https://doi.org/10.32782/2663-6170/2021.27.3>. 5. Зозуля О. І. Громадянські та політичні права людини в умовах запобігання поширенню COVID-19 в Україні. *Форум права*. 2020. № 2 (61). С. 6–22. DOI: <http://doi.org/10.5281/zenodo.3702447>. 6. Коломоєць Ю. О. Забезпечення прав і свобод людини в системі публічного управління в умовах пандемії COVID-19. *Публічне урядування*. 2022. № 1 (29). С. 66–73. DOI: [https://doi.org/10.32689/2617-2224-2022-1\(29\)-9](https://doi.org/10.32689/2617-2224-2022-1(29)-9). 7. Миронова Г. Приватні права та охорона громадського здоров'я: правові засади балансування в умовах пандемії. *Університетські наукові записки*. 2021. № 2 (80). С. 35–47. DOI: <https://doi.org/10.37491/UNZ.80.4>. 8. Муртішцева А. О., Землякова Д. С., Волченкова А. С. Обмеження прав і свобод людини в умовах пандемії: світовий досвід. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 4. С. 119–122. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2021-4/27>. 9. Павленко Т. А. Забезпечення права людини на охорону здоров'я в умовах пандемії COVID-19 // *Юридичні гарантії захисту конституційних прав і свобод людини в умовах COVID-19 : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Харків, 22 черв. 2021 р.) / НДІ вивч. проблем злочинності ім. акад. В. В. Сташиса НАПрН України. Харків : Право, 2021. С. 74–78*. 10. Стаднік І. В., Стаднік Є. В. Право людини на здоров'я в умовах пандемії: окремі медико-правові аспекти. *Правничий часопис Донецького національного університету імені Василя Стуса*. 2021. № 2. С. 73–84. DOI: <https://doi.org/10.31558/2786-5835.2021.2.8>. 11. Швець Д. В. Окремі аспекти діяльності Національної поліції України в умовах карантинних обмежень, спрямованих на запобігання поширенню коронавірусної інфекції. *Європейські перспективи*. 2020. № 3. С. 40–46. DOI: <https://doi.org/10.32782/EP.2020.3.6>. 12. Шеховцова Т. О. Забезпечення економічних прав людини в умовах пандемії COVID-19: досвід зарубіжних країн. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2020. № 4. С. 67–74. DOI: <https://doi.org/10.32850/sulj.2020.4.12>. 13. Васильченко О. П., Матат А. В. Конституційні права людини: зміст, функції та рамки обмеження // *Права людини в Україні та у зарубіжних країнах: проблеми теорії та нормативно-правової регламентації : монографія / О. В. Батанов, О. П. Васильченко, А. В. Матат та ін. Львів ; Торунь : Ліга-Прес, 2020. С. 45–66*. 14. Загоруй І. С. Поняття «права людини»: теоретико-правові підходи до розуміння прав людини. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2016. Т. 2, № 90. С. 66–82. 15. Ковалів М., Єсімов С., Крамар Р., Скриньковський Р. Перспективи реформування організаційно-правового механізму

забезпечення прав і свобод людини та громадянина. *Traektoriâ Nauki = Path of Science*. 2017. Vol. 3, No. 10. Pp. 6001–6008. DOI: <https://doi.org/10.22178/pos.27-7>. **16.** Костюшко О. П. Забезпечення адміністративно-правових гарантій прав і свобод людини та громадянина. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2017. № 2 (14). С. 162–177. **17.** Лазарев В. В. Сучасний науковий дискурс про типологію прав людини // Становлення громадянського суспільства в Україні : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 1–2 трав. 2020 р.). Дніпро : ГО «Правовий світ», 2020. С. 34–36. **18.** Лазарев В. В. Сучасний науковий дискурс про співвідношення понять «право людини» і «свобода людини» // Юридичні науки: проблеми та перспективи : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Запоріжжя, 26–27 черв. 2020 р.). Запоріжжя, 2020. С. 26–29. **19.** Лазарев В. В., Жидовцева О. А. Щодо наукової дискусії про юридичну природу зловживання правом. *Право і безпека*. 2021. № 1 (80). С. 151–155. DOI: <https://doi.org/10.32631/pb.2021.1.21>. **20.** Лазарев В. В., Малиновська Т. М. Особливості гарантування прав і свобод людини в умовах воєнного стану в Україні // Підготовка правоохоронців в системі МВС України в умовах воєнного стану : зб. наук. пр. (м. Харків, 26 трав. 2022 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2022. С. 71–73. **21.** Єлісєєва О. С., Лазарев В. В. Цифрова трансформація правової системи України: поява нової категорії прав людини та необхідності її захисту // Харківський національний університет внутрішніх справ: 20 років у статусі національного : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 2 берез. 2021 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2021. С. 451–453. **22.** Лазарева М. Д. Стан забезпечення прав людини на сучасному етапі. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 1. С. 51–53. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2020-1/11>. **23.** Мерник А. М., Кузьміна В. О., Бурлаков Б. М. Обмеження прав і свобод людини в сучасних умовах: теоретичний і практичний аспекти. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 2. С. 42–46. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2020-2/9>. **24.** Охотнікова О. М., Арбіч Я. О. Публічне адміністрування як запорука забезпечення прав і свобод людини в Україні. *Часопис Київського університету права*. 2020. № 4. С. 174–177. DOI: <https://doi.org/10.36695/2219-5521.4.2020.30>. **25.** Рабінович П. Основоположні права людини: терміно-поняттєвий інструментарій дослідження та викладання. *Право України*. 2015. № 2. С. 9–23. **26.** Ямненко Т. М., Стещенко М. В. Особливості правового регулювання прав людини в умовах пандемії. *Юридичний вісник. Повітряне і космічне право*. 2021. № 1 (58). С. 149–155. **27.** Кепич І. Введення надзвичайного стану. Наслідки для громадян та бізнесу // COLARES : сайт. 23.03.2020. URL: <https://colares.ua/ua/news/vvedennya-nadzvichaynogo-stanu--naslidki-dlya-gromadyan-ta-biznesu-> (дата звернення: 04.08.2022). **28.** Костюк Н. П. Правовий режим та ознаки надзвичайного стану в Україні. *Вісник Луганського державного*

університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка. 2020. Т. 2, № 90. С. 49–58. DOI: <https://doi.org/10.33766/2524-0323.90.49-58>.

Надійшла до редакції 07.08.2022

Прийнята до опублікування 17.08.2022

Rastorhuieva N. O. Peculiarities of observing human rights in the conditions of emergency legal regimes caused by the pandemic

The article is devoted to the study of the pandemic as a legal prerequisite for the introduction of certain mechanisms for the observance of human rights in the conditions of emergency legal regimes and to the identification of certain features of the observance and guarantee of these rights. A number of domestic and foreign legal acts regulating the introduction of the state of emergency have been analyzed. The main purpose of introducing a state of emergency has been determined. The list of reasons for restricting human rights has been analyzed and attention has been drawn to international experience in preventing this negative phenomenon.

It has been noted that each state operates with a sufficient amount of information in order to determine the level of public danger and thereby answer the question: if it is appropriate to limit human rights. State authorities within their competence are authorized to make decisions regarding the scope and nature of human rights restriction. The state, assessing a certain emergency situation, must do it correctly from the danger of the situation point of view and taking into account the relevant factors (whether there is public danger that threatens the life of the nation), if necessary, declare a state of emergency to combat it. A classification of legal regimes has been carried out, which include extraordinary and hybrid ones. It has been noted that the main difference between them lies in the constitutionalization of the first ones, which provide for a rather significant retreat of the state from ensuring a number of human and citizen rights and freedoms.

Attention has been focused on the fact that, since a state of emergency can lead to the restriction of human rights, it is necessary to turn to the international experience of preventing this negative phenomenon. There are three main tools that human rights law uses to deal with emergencies: human rights exceptions; restriction of human rights; derogation of rights. Taking into account the peculiarities of the emergency situation, it is possible to limit the scope of human rights necessary to overcome the emergency situation, however, at the regulatory level, the list of constitutional rights and freedoms that may be limited and on what grounds should be clearly established.

Key words: human rights, pandemic, state of emergency, legal regime, state, legislation.

